

A SzEI népfőiskolai tanfolyamáról*

inkább az egyik résztvevő parasztfiúnak kellene számot adni. De ahhoz, hogy nekiülhessen valamelyikük egy nagy csomó igazságot és kérdést egy marokba szedve meg is írni, ahhoz még legalább egy népfőiskolai tanfolyam lélek- és szájnyitó, ész- és kézmozdító életét kell végigélnie. Így hát a fiúk helyett idén még az egyik deák-vezetőjük, a SzEI elnöke igyekszik rendbe szedni azt, ami volt.

„A Horthy Miklós Tudományegyetem egységes deákszervezete, a SzEI (Szegedi Egyetemi Ifjúság), 1942. január 7.-től 22.-ig két hetes népfőiskolai tanfolyamot rendezett a Szeged környéki faluk és tanyák huszonkilenc parasztfiija számára.”

Nem sokkal mondtak többet az eldugott pesti újsághírek.

A tanfolyam gondolata 1941. augusztusában született meg. Együtt ültek a SzEI mozgatói. Már akkor harmadik napja hajoltunk a SzEI jövő tanévi munkaterve asztalnagyságnyi „térképe” fölé. Nagyjából állt már minden a helyén, csak a két félév közti szünet fehér foltja virított még. Akkor olyan szentül, ahogy írom, született meg a gondolat: „Mi annyi mindent adunk a deákságnak. Nyílunk ki januárban, mikor a mi népünk legnagyobb része nincs Szegeden, nyílunk ki a parasztfiatalság számára, s ami már a miénk, azt adjuk nekik tovább!”

Az előkészítés első lépése az volt, hogy a SzEI *Magyarságismereti Munkaközösségének* egyik december eleji összejövetelére meghívtuk a SzEI tanárelnökén, *Koch Sándor* professzoron és a *Magyarságismereti Munkaközösségén*, *Bartucz Lajos* professzoron kívül *Kogutovics Károly* rektort, *Kanyó Béla*, *Sik Sándor*, *Tettamanti Béla* professzort, *Wagner Richárd* egyetemi adjunktust és *Hunya Benedek dr.-t*, a KALOT délkürelégi titkárát. Az ő tanácsaikkal beszéltük meg ezen, s egy következő heti munkaközösségi összejövetelen a munkatervet. Persze csak az alapvető vonalait. — Jellemző volt, hogy mindkét megbeszélést a munkaközösség elnöke, *Kiss Sándor* vezette, aki deák (hiszen a SzEI-nek tagja is, vezetője is csak egyetemi hallgató lehet) és ezt a professzorok is természetesnek találták.

A résztvevők toborzását a KALOT és a KIE vállalta. Jól bevált ez a toborzás! Élő, értékes szervezett parasztközösségek válasszák ki azt, akit elküldenek világot látni, vagy legalább a közösség követeként jöjjön magától! Se ne az állam és az egyház hivatalos emberei, se ne mi. S ne a szervezetlen tömegből kerüljenek ki, úgy találomra! Ha hiszünk a közösség-szervezésben, ha segíteni akarjuk a parasztfiúság magaépítette közösségeit, akkor csak ez lehet a toborzás útja!

A KALOT és a KIE adta a résztvevőket, mi meg a munkát és a vendégül látó otthont és közösséget. De hiányzott még az anyagi erő és a hivatalos támogatás.

* A téli szegedi népfőiskolai tanfolyam Magyarországon, de talán Európában is az első ilyenfajta kezdeményezés volt: egyetemi hallgatók és parasztfiúság összefogása. Ma amikor a népi tehetségeket kutatjuk és igyekszünk az őket megillető helyre állítani, a szerkesztőség örömmel szólaltatja meg a tanfolyam egyik szervezőjét, hogy mondja el ennek az úttörő kezdeményezésnek tapasztalatait.

A nép szolgálatára hivatott hivatalosak igazán mindent megadtak a SzEI-nek, hogy nagyot építhessen! *Veress József*, szegedi népművelési titkár olyan bizalommal segített bennünket, mikor a terveinket átadtuk neki, mintha régi munkatársai lettünk volna. Pénz-erőt állított mellénk, a terv kidolgozásában segített, a legényekkel foglalkozott: az egész tanfolyamunkat beleszámította az *Iskolánkivüli Népművelési Bizottság* munkájába. Az *Országos Szociális Felügyelőség* központi vezetői anyagi segítséggel járultak hozzá a munkánkhoz. A helyiek: *Biacsy Béla*, *Kovács Sándor* a fiúk tanításában tettek meg mindent a tanfolyamért. Így a gazdasági főfelügyelő is: *Haidekker Andor*, *Pálfy György*, Szeged város kulturtanácsnoka nem kevesebbet tett érte, mint hogy visszaadatta azt a pénzt a város pénztárából, amit a legényeknek a városi diákszállóban való lakásáért fizettünk.

Mindezek elérésében, s egyébként is minden munkánkban igen-igen sokat jelentett *Kogutovicz Károly* rector magnificus mellénkállása.

A parasztfijúság mozgalmi vezetője meg, *Hunya Benedek dr* — mint mindenben — itt is úgy dolgozott a fiúkért, hogy tréfásan „tiszteletbeli deák“-nak tettük meg.

Mikor megvolt minden: szeis vezetők és névtelen munkások, munkaterv, anyagi lehetőség, szállás, ellátás biztosítása, szétnéztünk:

Ki segíthetne nekünk a legények tanításában, tájékoztatásában. Annak egy része, amire a fiúk szemét rá akartuk nyitni, olyan és annyi szakismeretet (pl. gazdaságit) kíván, hogy nem akadt közülünk, aki teljes értékkel adhatta volna. Más részére első alkalommal még inkább nem vállalkoztunk az első adás nagy felelőssége miatt, csak kiválasztottuk azokat, akik jövőre helyt állnak abban, s azok végighallgatták az illető előadás-megbeszéléseket. — A látóutak meg java-részt olyan helyen voltak, hogy ott csak annak hivatott vezetője lehetett otthon, (pl. a vágóhídon).

Így a SzEI deákjain kívül *Halász Pál* kanonok, Szeged-Belváro; plébánosa irányításával hat katolikus atya tanította a fiúkat. Az egyetem tanárai közül tízen adtak nekik tudást (köztük három intézeti tanár); a Tanárképző Főiskola egyik tanára és két tanársegéd. Tizenegy szakember a városból. — A látóutak nagyobbik részén is szakemberek vezették őket.

Olyan embereket kértünk meg erre a tanító munkára, akik ismerik és értik is ezeket a faluról, tanyáról jött fiúkat, hogy a tudásuk szavát hozzájuk mérjék. Mindannyian jó szívvel vállalták és szeretettel, odaadással teljesítették. A nevüket szeretné az ember mind ideírni, de ők még ezt is szívesen elengedik — tudom — azért, hogy a fiúkról eshessék minél több szó.

A legények január 7-én érkeztek még a korareggel sötétjében. Ki jól rejtett kíváncsisággal, ki nagy bizalmatlansággal, ki kissé félsze-gen, olyan „nem tudom, mi lesz itt!“ — hangulatban, ki a többi közül mindjárt kívánni akarván, kissé bizalmaskodva és hangoskodva, de a nagy többség semmit se mutató mozdulatlan arccal, szűkösen mért kérdésekkel és feleletekkel. Idegenek voltak elmondhatatlanul és meg-

adással néztek annak elébe, amiről nem tudták elképzelni, hogy milyen lesz.

Egyetemi ifjúságról annyit tudtak, hogy olyan is van és azokból lesznek a doktorok, meg a jegyzők, meg a nagy urak mind. És annyit, hogy most azok akarnak velük valamit: valamilyen magas iskolát elvégeztetni velük két hé alatt.

A SzEI otthonának fényes és mégis otthonosan kedves nagytermében ülték körül az ünnepies megnyitó megbeszélésen a nagy tanácskozó asztalt. Kívülük csak a két tanárelnökünk: a SzEI-é és a Magyar-ságismereti Munkaközösségé, a népművelési titkár, a KALOT titkára, meg a tanfolyam szeis vezetősége volt ott. Azt akartuk, hogy a legények először csak a közvetlen vezetőkkel álljanak szemben, hogy a sok idegen arc, a sok vasalt nadrág ne keltse bennük a más-voltuk, az itt idegen voltuk még nagyobb érzését. — *Bartucz* professzor mindjárt a közvetlen magyar ember szíves szavával fordult hozzájuk, a tanfolyam vezetője, *Kiss Sándor* meg mindenképen igyekezett bennük az önbizalmat és az önérzetet talprasegíteni. „Minket nagyobbbrészt parasztcsaládok küldtek ide, hogy itt az életünk hivatásmunkájára fölkeszülve, szolgáljunk benneteket is, meg minden magyart. Én is parasztyerek vagyok.” Ilyeneket mondott. Ekkor még ütötte a fülüket a „paraszt” szó. Már *Erdei Ferenc* is megírta több helyen, hogy a mi vidékünkön már évtizedek óta majdnem olyan bántó ez a szó a falu kútja mellett is, mint a pesti kávéházban, meg az egyetem folyosóján. (Az utolsó napon már büszke öntudattal vallották magukat parasztnak!)

A megnyitó után szét akartuk törni a körülöttük feszengő idegenséget. Megkérdeztem: „Fiúk, tudjátok-e, hogy hol vagytok most?” Néhány pislákoló mécses. De általában az volt a fejükben, amit előbb leírtam. Jó alaposan megbeszéltük, mi az egyetem, mi a SzEI, mi a Magyarságismereti MK-e. Megbizonyítottam, hogy itt épúgy itthon vannak, mint a deákok: olvashatják a könyveket, folyóiratokat; rádió, lemezjátszó, játékok, a három munkaközösségi szoba, a falatozó, mind értük van most. Végignéztünk mindent. A nyiladozó kérdéseket először a „tanár úr”-hoz, a „fiatalúr”-hoz, legjobb esetben meg „magá”-hoz intézték. Akkor megálltunk, s megmondtuk, hogy *aki nem jóval idősebb deák tegezi őket, azt természetesen ők is tegezik. Aki meg nálunk idősebb volt, azt mi kértük meg, hogy tegezhesük.*

Igy ismerkedtünk. — Igyekeztünk szervesen beleállítani őket a környezetbe. — Jó alaposan széjjelnéztek és vagy két óra hosszáig közeledtek az otthonhoz és hozzánk, míg mindenért és mindannyiunkhoz ki kezdték nyújtani a kezüket. — Ésszel elhitték a tegezést is, meg a megokolását is. — (: „Mi attól, hogy deákok vagyunk, még nem vagyunk nálatok különbek, csak *más* a hivatásunk, a munkánk. Csak az különb, aki emberebb és magyarabb a többinél: akinek több is és jobb is a munkája, az élete.”) — De már tettben is hitelt adni neki: csakugyan úgy beszélni velünk, mint *Sanyival*, meg *Aurállal*, meg *Ferivel*, meg *Cakával* ... hát az egészen csak másnap, sőt harmadnap sikerült.

Nagyon sokat jelentett ebben a SzEI otthonabeli közös étkezés.

Eleinte többen is, de legalább a tanfolyam vezetője mindig együtt evett velük.

Az első ebéd utáni pihenőben „papiroson ismerkedtünk” velük. **Egyszerű teszt-kérdésekre** feleltek.

Az adatkérdések szerint: Legtöbben 19–20 évesek voltak. Kettő ezüstkalászos gazda volt, ketten polgárit végeztek közülük. A többiek legnagyobb része hat elemít járt. Volt, aki négyet; volt aki hetet-nyolcat. — Pontosan 80%-uk 5–10–15 holdas földművescsaládbeli; három gazdasági cseléd gyereke, kettő meg 40–50 holdas gazdáé.

A véleménykérdések szerint: Legtöbben „közepes”-nek (!) ítélik a vagyoni helyzetüket, mikor azt kérdezzük: „Milyen módúnak tartod magatokat?” Ketten azt mondják, hogy: „nem kívánatos”, egy meg, hogy: „rettenetes”.

Arra, hogy a családjuk értékéről hogyan vélekednek, olyan feleleteket adnak, hogy van benne búza is meg ocsú is. Sok konkrét hibát emlegetnek föl. De általánosságban egyikük se magasztalja, se le nem szólja.

A falubeli állapotokra aztán dől belőlük a panasz. A legtöbb nem is anyagi természetű, — mint: „rossz a víz, meg az utak” — hanem szellemi. Legélesebben a közösség szétdarabolódása fáj beléjük. Él még bennük homályosan az a tudat, hogy élő, szerves közösség volt valaha a falujuk.

A legényeknek a nagy közösségben való *elhelyezkedését* világosan mutatják az ezekre és hasonló kérdésekre adott válaszuk.

Néztük az *irányulásukat* is: „Mi lettél volna, ha minden-minden lehetőség meg lett volna hozzá?” — Csak heten maradtak volna az eke szarvánál. Ketten orvosok, hárman katonatisztek az álmuk álmában. Egy szobrász, egy író (!), egy pap, egy tanító, három „hivatalnok”. Hárman kertészek, hárman olyan géplakatosfélék, kettő gépkocsivezető, kettő meg csak úgy: iparos.

Mindannyian 22–23 éves korukban akarnak, ill. akik már túl járnak rajta, akkor szerettek volna megnősülni. Jó egészséges lányt választana mind, aki otthon van a házban és a ház körül, s a gyerekeknek igazán anyja.

Az első délután előadás-megbeszélései, de általában is mind, az ő szavukkal kezdődtek: a meglevő ismeretük számbavevésével, s az ő szavukkal végződtek: sok-sok talpraesett kérdésükkel. De közben is minél élőbbnek kellett lenniök: kérdeztek, hozzáfűztek már az első napok megszokása után közben is. Ezért is nevezem ezeket előadás-megbeszéléseknek. Ha valaki előadó inkább előadó volt, mint megbeszélő, az kifárasztotta őket.

A meglevő ismereteik minden irányban gyérek voltak. Ahol észszel lehetett valamit kigondolni, tehát nem elsajátított ismeretet kellett elővenniök, ott talpraesettek voltak. Különösen az alapvető erkölcsi kérdésekben. De a valláserkölcsi kész ismereteik is még a többi közt a leggazdagabbnak látszottak.

Este már közösséggé kezdett válni az „esti együttlét”-en a legénynép. Egymással is, meg velünk is. Föloldódtak a játékban, s a beszélgetésben. Első estéken a *nótában* kevésbbé. Csak mikor mi már

jó sok népdalra megtanítottuk őket. A nótá a mi vidékünkön nem *élet* már, vagy csak ritkán az (akkor is a legsivárabb műzene a nagyobbik fele): inkább csak olyan dolog, amilyen sok van az életben, de csak abban a pillanatban van benne az emberben, mikor vele és általa szól. Nem az egész embert betöltő, az embert kifejező nagy szellemi eszköz! — Merevek voltak a fiúk a nótázásban. *Hanem a játék* meghozta a kedvüket. Pedig ezen a vidéken játszani csak úgy 14—15 éves korukig játszanak a fiúk, Vidékünknek a 19. század végével megindult, s a mostani huszas évektől kiteljesedő népi újracionalizmusa, népi-kultúra-elhagyása nagyon elszegényítette a játékkincsünket. Főképen pedig kiemelte a 15 éven fölülieket a falu játék-közösségéből.

De ezek a legények az első egy-két perc után egész lélekkel szűr-csölték a játék ízét. S mivel a játék élet: benne ismerkedtek meg a fiúk igazán egymással is, meg velünk is. Mikor a deákság elnöke, al-elnöke, munkaközösségvezetői, a tanfolyam vezetője, ép olyan nevetve állt négykézlábra játékban, mint akármelyőjük, s ezt nem külön tét-mondanivalóként, társadalmi közeledni-akarásként művelte, hanem azért, mert ő is lélekkel élte a játékot: akkor léptük a legnagyobbat a közösségévalás felé.

De a beszélgetés is sokat jelentett. Meg a versek. Pl. az első este Erdélyi József „Rokonok”-ja többet megértetett velük, mint sok magyarázat.

A közös esti imát az „esti együttlét” végén mondtuk el. Valaki szeis vezető mondta ott helyben kigondolt saját szavaival hangos szóval, ők meg vele gondolatban. Ez a tanfolyam eredményéért könyörgő közös ima minden este közösségi élmény volt.

A tanfolyam vezetője ott is aludt velük a diákszállóban. (Gyönyörű modern hely az.) Ennek a nevelésen kívül bizony a külső fegyelmezés is oka volt. Annyira tele voltak a fiúk — különösen az első napokban — mondanivalóval, s a lefekvés utáni arc-nem-látó sötétben úgy kikívánczozott belőlük, hogy a beszélgetésnek ilyenkor se vége, se hossza nem lett volna, ha parancsoló szó el nem vágja.

A rendszeres munka aztán másnap reggel úgy indult meg, mintha már régen folyta. Ez volt a *nap rendje*: 6⁰⁰ Fölkelés, torna, mosakodás, öltözködés, reggeli ima. 7⁰⁰ Leventegyakorlat. 8 Reggeli. 8¹⁵ Valláserkölcsi előadás-megbeszélés. 9 Előadások-megbeszélések. 11³⁰ Játék. 12 Ebéd. 12³⁰ Pihenő. 2 Játék. 2³⁰ Látóút. 5 Előadások-megbeszélések. 7 Vacsora. 7⁰⁰ Esti együttlét. 9⁰⁰ Esti ima, lefekvés. A reggeli valláserkölcsi előadás-megbeszélésen kívül volt tehát még napjában délelőtti ilyen keret és délután is egy. A délelőtti két jó órahosszas előadás-megbeszélés volt, s a délutániban is kettő, de azok már csak jó háromnegyedórások voltak, mert akkor már kezdett a nép gondolatban összebbesni. — A látóutakat két óra hosszásra mértük.

Nem volna kifejező, ha ezeknek az előadás-megbeszéléseknek a tárgyát-anyagát a középiskolai „tantárgy”-nevekbe és az azok analógiájára összefércelt nevekbe szorítanám be. Inkább másképen csoportosítottam itt azt, amiről a legényekkel beszélünk.¹

¹ Aki napok szerint és előadás-megbeszélésenkint akarja látni ezt a munkát, kérjen a SzEI lapjának, a „Szegedi Híd”-nak 1942. március havi számából. (Szeged Központi Egyetem a címe.)

De a felsorolás előtt még hadd mondjam meg, mit nevezünk „látóút“-nak! — Járt a nép: Végig az egyetemen, s az egyetemi intézetek közül: a közegészségtaniban, a földrajzi-meteorologiaiban, az embertaniban, a növénytanban, s a bőr- és nemibeteg-klinikán; a múzeum képtárában; Vinkler László festőművész műtermében, s a hősök kapuját megnézni; a Horthy-telepi ONCsA-házak közt és a közjóléti szövetkezet egyik telepén; az OTI-ban; a városi népjóléti intézményekben; a Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben; a vágóhídon; a városi erdőben; és volt a moziban a „Ninocska“-t megnézni. A látóúton — mint már említettem — ottani szakember kalauzolta őket, s adott nekik a látottakkal kapcsolatban minél több tájékoztatást, tanítást. Pl. a közegészségtani intézetben és az embertanban maga *Kanyó Béla*, ill. *Bartucz Lajos* professzor, a bőrklinikán *Siposs Károly* tanár, a földrajzban *Wagner Richárd* adjunktus.

Az itt következő csoportosítás olyan, hogy *egy-egy címek* négy-öt előadás-megbeszélést is jelentenek a valláserkölcsei épen tizennégyet, mások meg másodmagukkal jelentenek egyet. Van olyan cím, amely látóút anyagát jelzi, s olyan is, amelyikről az esti együttlétén kialakult nagy vita szólt.

I. Az ember lelke. 1. A végső emberi elvek: a honnan-hová, a miért, a hogyan kérdései. 2. A jó és rossz kettéválasztása: élet és semmi. 3. Az ember belső élete: a mindent mozgató esze-lelkiismerete, akarata-tette, érzelmi világa.

II. Az ember teste. 1. A testi egészségünk. 2. Egészséges lakás, környezet. 3. A parasztfjúság rendszeres testedzése. 4. A testi munka kérdései.

III. A közösség. 1. Az egyesek közösséggé-válása. 2. Az egyes és a közösség viszonya. 3. A család, s az út családból-családba. 4. A falu és a tanyavilág élete. 5. Egyesület megteremtése, — szervezete, — elvei, — élete, — vezetése. 6. Szövetkezel megszervezése és vezetése.

IV. A nagy magyar közösség időben és térben. 1. A magyar faj. 2. A magyarság története. 3. A mai magyarság az országban és a világon. 4. A mai magyarság társadalmi tagozódása. 5. A magyar születések és halálok: népszaporodásunk, népbetegségeink. 6. A mai magyar ifjúság. 7. A mai magyar parasztság. 8. Parasztságunk földadatai: a) a parasztságnak megmaradóké, b) a más hivatásba lépőké. 9. A jövő magyar társadalma. 10. A magyarság hivatása.

V. A magyar szellem. 1. A magyar nép hit-, képzelet- és gondolatvilága. 2. Népi élethagyományaink: a) a mindennapi élet szokásai, b) az emberi élet állomásaihoz (születés, esküvő, stb.) fűződő cselekvések, c) az év szokásai. 3. Néphagyományainkból új életalakítás. 4. A magyar nyelv. 5. A magyar irodalom. 6. A magyar zene. 7. A magyar tánc. 8. A magyar építkezés, — viselet, — díszítés: tárgyi művészet. 9. A világ képzőművészete és a magyar. 10. A magyar megjelenítés, színjátszás, előadás. 11. A magyar film. 12. A magyar rádió. 13. A magyar folyóiratirodalom. 14. A falu könyvtára.

VI. A magyar honvédelem. 1. A magyar hadviselés. 2. A mai magyar honvédség. 3. A parasztság és a honvédség.

VII. A nagy közösség szervei a parasztság szolgálatában. 1. A falu, a tanyavilág közigazgatása. 2. A gazdasági felügyelőségek, a földművelésügyi szervezetünk. 3. Az Országos Szociális Felügyelőség. 4. A közegészségügyi szervezetünk. 5. A biztosítás. 6. A háziipari felügyelőség. 7. A növényegészségügyi, növénytermelési intézetek. 8. A mérnöki hivatal.

VIII. A javak. 1. A magyar föld és birtokosai. 2. Magyarország gazdaság-földrajza. 3. Gazdasági életünk. 4. A magyar ipar, háziipar. 5. Korszerű magyar faluépítés.

IX. Természeti világunk. 1. Magyarország földrajza; elsősorban a tájunké. 2. Tájunk időjárása.

X. Gazdálkodásunk. 1. A magyar gazdálkodás története. 2. Tervgazdálkodás, irányított gazdálkodás. 3. Kisgazdaság korszerű berendezése. 4. Kertgazdálkodás. 5. Állattenyésztésünk. 6. Gazdasági számítások. 7. A falu és tanya fásítása.

A munka szüneteiben napi másfélóra pihenőjük volt, meg délelőtt félóra, délután félóra játékjuk. — A *pihenőben* olvasgattak, levelet írtak, meg beszélgettek a fiúk. — A SzEI-otthon negyvenegynéhány folyóiratának, s mintegy háromszáz kötetes világnézeti könyvtárának betűtengere előtt először úgy álltak, mint a borissza ember az egyszerre eléje tett száz pohár bor előtt. A kapott tájékoztatás után aztán már válogatva kerestek, böngésztek. — Sokat írtak haza. Eseményszámba ment minden nap: arról az otthoniaknak is tudni kellett.

A *játék* egyik félórája magyar népi játékok tanulását jelentette. (T. i. gyerekjátékokét. — Már írtam egy helyen: a játékokat nagyon szerették. De — mint később megtudtuk — otthon egyikük se tudta újból életbe állítani az itt tanult játékokat.

A másik u. n. *játékfélórában* színjátszás: megjelenítés volt a színtén nagyon-nagyon kedves időtöltésük. A SzEI Magyar Szó Munkaközösségének egyik legtehetségesebb munkása, *Csenei Magda* tanította rá őket. Mint ahogy mi először „urak” voltunk, úgy volt ő is először „kisasszony” számukra. Az külön kérdés volt, hogy deáklyánnal is úgy álljanak szemben, mint ahogy mi: hogy bár „maga” de „Magda” legyen a számukra. Később aztán, hogy több deáklyánnal is megismerkedtek, ebbe is beleemelkedtek.

Mivel a falusi legényegyletek színjátszása nagy közösségi élmény is, meg a pénz gyűjtésének is legjobb alkalmá, sokat, nagyon sokat akartak tanulni a fiúk színjátszásból. Ezen a ponton szorítóan érezték a fölkészülés szükségét. Itt egy másnap kinyílnak tudott élet kapujában igyekeztek összeszedelődzkődni, s a tarisznyába sokat tenni.

Esténkint kiteljesedett magyar életet élő közösség volt a nép. Már az első este szerepénél említettem, hogy miből álltak az esti együttlétek: Megbeszéltük a napot jó részletesen, nótáztunk, játszottunk, föl-fölvastunk egy-egy vers-, novella- vagy regényrészlet-remeket, meg-meghallgattunk egy-egy művészi lemezt, s a fölvetődött kérdésekről jó nagy viták kerekedtek. (A fiúk nagy buzgósággal vettek részt bennük.) — Meg hát elbeszélgettünk szépen, okosan.

A SzEI deákjai is legjobban ezeken kerültek össze a pihenő csöndes kettes-hármas beszélgetésein kívül a legényekkel. A Magyar-ságismereti MK körül rongyszőnyeggel betérített fapados, kedves, érdekes szobájában volt a 29 legény, a közvetlen tanfolyamvezetőség hat embere, meg a deáknépből néha négyen-ötten, néha meg nyolcan-tizen is, és majd mindig mások. Azért, hogy a legények lassankint sok deákkal kerüljenek össze: fiúkkal is, leányokkal is. Azért ötven-hatvannál többen nem igen találkoztak, mert januárnak ebben a két hetében még oda vannak a vidékiek.

A tizedik napon kezdték a legények hajszoltnak érezni a munkát. Kezdték tőle megcsömörleni. Könnyen fölingerültek; bizalmatlanul húzták össze a szemüket, s általában elvesztették azt a jó otthonos, lelkesen építő és tervező érzésüket, ami az első három nap után kifejlődött bennük. — Előfordult, hogy „kilógott“ hármuk is előadás-megbeszélésről... Nagyon fáradtak voltak. Esti együttlétén aztán rendbeszedte a megbeszélésünk a dolgot. Másnapról fogva rövidebbek voltak az előadás-megbeszélések, hosszabbak a játékok meg a pihenő és csakugyan befejeztük fél tízkor az esti együttlétet. (T. i. különben tíz előtt sose.)

Az utolsó három napján a tizenhat napnak együtt volt velük a nap nagyobbik részében a háromnapos KALOT-vezetőképző tanfolyam ötven embere. (Hasonló korú legények ugyanerről a vidékről.) Ezek mind most voltak először tanfolyamon. Fegyelmezetlenek voltak és roppant tájékozatlanok mindenben. Sokan közülük nem is a tanfolyamért, hanem a szegedi kirándulásért jöttek.

A legényeinkben megállt az üttő: „Hát mi is ilyenek voltunk első nap?“ — Nem tudták megmérni. Aztán ágaskodott bennük az önértzet: „Hú, ennyit jelentett a népfőiskolai tanfolyam!“

A látott rosszabbnak fölmérhetetlenül nagy volt a hatása. Az esti együttléteken amazok nem vettek részt. Ott aztán kitalálták a „háromnaposok“ ügyét a fiúk. A huszonkilenc még összetartozóbbnak érezte magát. Az otthoni földadatait még nagyobbbnak. Főképen pedig az eredmények lehetőségét nagynak. „Minket nem is egész két hét alatt hogy megneveltetek!“ — mondogatták nekünk nevetve. — (Hát még mikor látták, hogy Hunya dr. a háromnaposokból is mit hoz ki harmadik napra!)

Kiss Sándor aztán arra fordította az utolsó három estét, hogy a tanfolyam utáni otthoni konkrét tennivalókat tudatosítsa bennük, s mindannyian ezt szolgáltuk.

Ép az azelőtti napokban kapták *Karácsony Sándor* előadás-megbeszéléseinek, *Somogyi Imre* beszélgetéseinek élményét, *Tettamanti Bela* akkor emelte föl előttük, mi az, hogy a magunk nevelése, azokban a napokban beszélgettek *Sík Sándorral* és hallották tőle a verseit, azokban a napokban szolt nekik *Tóth Sándor* ezredes a honvédségről.

Az utolsó napok mindent aláhúztak és megsokszoroztak bennük.

Az ünnepies tanfolyamzárót nem is készítettük külön elő. Csak elmagyarázta nekik a tanfolyamvezető, hogy hogyan lesz. Előkészítette azt két hét munkája eléggé.

Az egyetem aulájában ültek a fiúk, fönt a professzorok nagy dobogóján. Velük szemben ugyanazok, akik a nyitón. Lent a tanfolyam előadói és egyetemiek, meg városiak. A fiúk „gazdái“ *Veress József* és *Koch Sándor* búcsúzott el tőlük. Aztán ők vallottak. *Kiss Sándor* egymás után adta eléjük a kérdéseket és pörögtek a válaszok. Úgy érezték mind, — mi is meglepetve láttuk, — hogy most ország-világ előtt meg kell hirdetniök, hogy itt valami roppant nagy dolog történt értük, s rajtuk keresztül a magyarságért. Bámulatosan összeszedték a gondolataikat, marokra fogták mindazt az indítást és tudást, amit a tanfolya-

mon kaptak. S amelyik vallomásba csak lehetett a SzEI-nek szóló köszönetet, feléje hálás kéznyújtást tenni: beletették.

Igy valahogy ment ez a vallomásszerű vizsga: Miért jöttem ide, mit vártam? — Mit kaptam? — Mi vár rám otthon, milyen helyzet? — Mi lesz a tennivalóm? — Mik a biztos emberi és magyar értékek? — Azokra hogyan építsek? — Micsoda minden érték forrása? — Mi az én falum hivatása? — Mi a parasztságé? — Mi a magyarságé?

A „*paraszt*“ szónak diadalmenete volt.

Kerek három órahosszáig tartott az egész tanfolyamzáró. Pedig csak azt nem említettem még belőle, hogy *Kerekes András* elmondta, hogy *mit* is tett a SzEI a tanfolyamért, én meg azt, hogy *miért*.

Déli fél kettő volt, s professzorok, papok, katonatisztek, tanárok állták körül a fiukat és köszönték nekik, amit tőlük hallottak.

Összefutottunk mind a Magyarságismereti szobájában, ahol az estét töltöttük.

Annak az ujjongó, nótában, táncban összefogózott magyar közösgnek a képét tenném oda minden egyesületesdíző, egymásra — acsarkodásban, bálrendezésben, jegyzőkönyvszerkesztésben elvesző egyetemi ifjúság elé! Az a kép, meg *Kolozsvári Magyar Diákok Szövetsége* (a kolozsvári egyetem egységszervezete) bálványosváraljai *falutanulmányozó táborának* a képe mutathatja ennek a két szervezetnek a munkatábori képei mellett a *magyar deákság jövő földadatát: az élet lehetőségéhez az egység megteremtését, s aztán a magyar élet munkás tettekkel való szolgálását!*

A régi egységszervezet, a *Hungária M.T.E.* bámulatos eredményt jelentő *Hungária-házának* emelkedése is ezt példázza!

Azóta érkeznek egyre-másra a levelek a SzEI legényeitől. S az a legnagyobb fájdalomunk, hogy hajszott deák-közösségi munkánk és a szorosan vett hivatásunkra készülő munkánk nem engedi, hogy rendszeres levelező-kapcsolatban legyünk velük. — A Magyarságismereti Munkaközösségben is most a Szeged melletti Tápét tanulmányozzuk és dolgozzuk föl. — De most, hogy a vizsgák után valamennyire lassul a munkánk, valamennyijüket föl fogjuk keresni, hogy a SzEI csakugyan az övék is maradhasson. Élet legyen az, hogy „a deákság a paraszt-ságért!”

Röviden és hűvösen — hangsúlyozom! — röviden és hűvösen szóltam. Aki többet akar tudni, a népfőiskolai tanfolyamunk egy-egy oldalát jól megvilágítva látni, olvassa el a Szegedi Híd említettem számát, olvassa el *Kiss Sándornak* a „*Hajnalodik*” februári száma és *Kristó Nagy Istvánnak* a „*Magyar ÚT*” 12. számabeli cikkét. Még sokat lehetne írni erről a tanfolyamról: csupa újat.

Nyikos Gyula.